

UN DESTIN ÎNGEMĂNAT CU MATEMATICA ȘI IUBIREA DE ȚARĂ

Dr. hab. Alexei CAȘU
la 70 de ani

Matematician, domeniul științific: algebra cu specializarea în teoria inelelor, modulelor și a categoriilor. Doctor habilitat în științe fizico-matematice (1991), profesor universitar (2000).

Tainele teoriei inelelor cercetate de un savant autohton

Îl cunosc pe omagiat, profesorul Alexei Cașu, de aproape două decenii, de când am început să activez la Centrul de Presă al Academiei de Științe a Moldovei, organizat în decembrie 1991. Am mai scris și cu alte ocazii că atunci, la 15 decembrie, în prima mea zi de muncă, am fost martora unei mari tragedii din viața familiei Cașu, la care voi reveni – nu putem trece peste acest moment trist oricât de mult ne-am dori-o. Dar astăzi, la aniversarea savantului, e cazul să vorbim despre alte aspecte ale vieții și activității sale cu evenimente pozitive și semnificative, căci și de acestea a avut parte matematicianul Alexei Cașu, de când și-a legat destinul, în 1965, cu Institutul de Matematică și Informatică al AȘM (actuală formulă), fondat de acad. Vladimir Andrunachievici, algebrist cu renume mondial.

Până la acea etapă a vieții sale Alexei Cașu trecuse deja universitățile vieții. S-a născut la 20 august 1940 în satul Sadaclia, Basarabeasca, a absolvit școala medie în satul natal (1947-1957). Își continuă apoi studiile la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău (1958-1963). A urmat serviciul militar în Armata Sovietică (1963-1965), după care, în același an, a fost angajat la Institutul de Matematică și Informatică al A.Ș.M.. Aici a parcurs în formarea sa profesională toate funcțiile ierarhice: laborant (1965-1967), cercetător științific inferior/stagiatar (1967-1971), cercetător științific superior (1971-1991), cercetător științific coordonator (1991-1992), director adjunct (1992-1998), cercetător științific principal (1998- prezent).

L-a avut ca mentor în materie de știință pe acad. Vladimir Andrunachievici, al cărui ciclu nou de lecții în domeniul teoriei inelelor îl frecventa alături de

studentii USM. În calitate de doctorand era consultat de conducătorul său și duminica, la domiciliul acestuia de pe str. Academiei, în restul zilelor academicianul fiind ocupat până peste cap cu obligațiunile administrative. Prin școala duminicală a lui Andrunachievici, cu un prânz gustos și de saț, gătit de soția sa, au trecut toți doctoranzii savantului.

Peste patru ani (a. 1969) Alexei Cașu a susținut teza de doctor (candidat) în științe fizico-matematice în cadrul Consiliului științific al Universității de Stat din Moldova, iar pe cea de doctor habilitat – în a. 1991 (Universitatea de Stat din Sankt Petersburg). I s-au conferit titlurile de cercetător științific superior (a. 1978), de profesor universitar (a. 2000).

Colegii de serviciu îi apreciază simțul de actualitate în matematică și tendința permanentă de desăvârșire profesională. În 1986 Alexei Cașu a avut un stagiu științific de un an la Sankt Petersburg la LOMI (secția din Leningrad a Institutului de Matematică al A.Ș. a URSS). Și-a extins în permanență orizontul său matematic, studiind literatura de specialitate. A fost profesor invitat pentru ținerea unor cicluri de prelegeri cu durata de 1-2 luni la Tașkent (1978); Iași (1991); Lvov (1987, 2005) etc.

Profesorul Alexei Cașu, după cum consideră academicianul Mitrofan Ciobanu, președintele Societății Matematicienilor din Republica Moldova, este un talentat matematician și un mare patriot. Discipol a doi iluștri algebrişti, academicienii V. Andrunachievici și Iu. Reabuhin, și-a ales o nouă direcție de cercetare în domeniul algebrei contemporane – studiul categoriilor de module peste un inel dat. O analiză a categoriilor de module nu poate fi profundă fără o cercetare detaliată și originală a proprietăților algebrice ale diverselor clase de module. Din acest punct de vedere, profesorul Alexei Cașu a reușit să descopere noi relații fundamentale între radicali, preradicali, torsiuni, cotorsiuni, functori și alte noțiuni algebrice fundamentale. Rezultatele obținute pe parcursul a 45 de ani de activitate științifică creatoare sunt surprinzătoare prin profunzimea abordării problemelor cercetate. Aceste succese impresionante au fost posibile grație devotamentului său față de știință, capacității enorme de muncă, principialității, înțelepciunii.

După cum am observat, domeniul de cercetare al dlui Alexei Cașu, ține de algebră cu specializarea în teoria inelelor, modulelor și categoriilor. Problemele studiate se referă în principal la radicali și torsiuni în categorii de module. A publicat peste 110 lucrări științifice în reviste de specialitate în țară și peste hotare, inclusiv articole, preprinturi, lucrări de sinteză și patru cărți (2 monografii și 2 manuale pentru studenți). O bună parte din rezultatele fundamentale ale algebristului Alexei Cașu sunt incluse în monografiile de prestigiu ale cunoscuților matematicieni din lume J. Golan, B. Stenstrom, L. Bican, T. Kepka, P. Nemeç, L.A. Skorneakov. Referințe de esență la rezultatele omagiatului putem întâlni în articolele științifice ale mai multor specialiști de valoare din Austria, Ungaria, Ucraina, Germania, România, Cehia, Suedia, Rusia etc. Expuneri succinte ale acestor rezultate pot fi găsite și în principalele reviste referative din lume (Mathematical Reviews, ZB Math, РЖ Математика). A fost conducătorul științific a doi doctoranzi, care au susținut tezele de doctor, iar unul dintre ei – și teza de doctor habilitat.

În prezent, profesorul Alexei Cașu este considerat, incontestabil, unul dintre specialiștii de frunte în domeniul teoriei inelelor, modulelor și categoriilor. A prezentat rezultatele cercetărilor sale la conferințe științifice internaționale din astfel de state ca Austria, Germania, Ungaria, Polonia, Bulgaria, România, Federația Rusă, Ucraina. Ca organizator, moderator și responsabil de programe și secții a participat la toate manifestările științifice, organizate de Societatea Matematicienilor din țară, precum și la cele de profil, care au avut loc în Ucraina, România, Moldova. A fost invitat cu referat în plen și la conferința (work shop), organizată la Varșovia, în centrul de matematică Stephan Banach, 2009.

Merită a fi apreciată activitatea didactică a prof. Alexei Cașu, care timp de 45 ani a colaborat cu Catedra de algebră și geometrie a Universității de Stat din Moldova, susținând atât cursuri generale, cât și opționale pentru studenți și masteranzi. În perioada 2002-2008 a condus seminarul științific orășenesc din Chișinău "Algebra și logica matematică", activează de mult timp ca membru al biroului Societății Matematicienilor din Republica Moldova.

Dar să revenim la o apreciere, făcută de acad. Mitrofan Ciobanu cu referință la dl Alexei Cașu: *este un mare patriot*. Astăzi se declară ca atare multă lume, dar Alexei Cașu n-a făcut-o niciodată. Este un om modest, retras, nu face declarații, dar această calitate a sa se evidențiază, în primul rând, prin ceea ce face zi de zi pentru familia sa, pentru știință și pentru țară.

Gheorghe Cașu, eroul nostru național, este fiul lui Alexei Cașu

Ne reîntoarcem la subiectul de la începutul publicației. 15 decembrie 1991 fusese declarată zi de doliu în Republica Moldova. În această zi au avut loc funeraliile celor patru polițiști din brigada cu destinație specială a Ministerului de Interne, secerăți de o mitralieră la Dubăsari în timpul unei operațiuni militare. Printre ei a fost și sergentul Gheorghe Cașu, student la Academia de Poliție, în vârstă de 21 de ani, unicul copil al familiei Cașu. Colegul său, Ilie Dimitriu, povestea cinci ani mai târziu la o întâlnire din cadrul Liceului român-englez „Ion Creangă”, fosta școală nr. 11, în care a învățat Gheorghe Cașu:

Când am fost întrebați noi, polițiștii din brigada cu destinație specială, cine va pleca la Dubăsari pentru a cuceri un post de gardiști-mercenari, care nu dorea să predea armele, sergentul de poliție Gheorghe Cașu a fost printre primii care a făcut un pas înainte. Gheorghe a fost repartizat în grupul de acoperire a colegilor săi care a plecat mai înainte. Dar în drum, prin surprindere, ei au fost atacați din spate de o mitralieră dintr-o grădină. În urma acelei rafale au căzut 8 polițiști, 4 dintre care mai apoi au decedat. Printre ei era și Gheorghe Cașu. Postul a fost cucerit, dar desigur cu pierderi irecuperabile. Gheorghe Cașu a fost decorat post-mortem cu cea mai înaltă distincție militară – Ordinul „Ștefan cel Mare”. O stradă din Chișinău poartă numele eroului.

Într-o discuție cu dl Alexei Cașu și dna Maria Cașu, matematiciană și ea, i-am întrebat cum a ajuns în forțele de poliție fiul lor care, din câte fusese informată, a fost student la Institutul Politehnic.

Tatăl: - Această decizie a lui Gheorghe ne-a surprins

și pe noi. Fiul a absolvit școala nr. 11 cu studii aprofundate a limbii engleze, în paralel – și școala republicană de matematică cu rezultate foarte bune, fiind invitat să-și continue studiile la Universitatea de Stat din Moldova. Dar a ales Facultatea de Electrofizică a Institutului Politehnic. A terminat primul an de studii, apoi a fost înrolat în armată. După ce s-a întors, a mai făcut un an de studii, susținând sesiunea de vară foarte bine. La începutul anului trei a părăsit institutul.

- A intervenit totuși ceva în viața lui Gheorghe? – am întrebat părinții.

Mama: Gheorghe a fost absorbit de valul mișcării de eliberare națională din Moldova în lupta pentru alfabet, tricolor, suveranitate, independență. În timpul serviciului militar din Ungaria (1988-1989) primea regulat „Literatura și Arta”, pe care i-o trimeteau colegii săi din institut. Împreună cu încă 14 băieți moldoveni studiau materialele cu efect de bombă ale prestigiosului săptămânal și susținea întru totul ceea ce întâmpla la baștină. Când s-a întors acasă, împreună cu prietenul său Radu Stratan participa la toate mitingurile, manifestațiile patriotice, organizate în capitală. Purta drapele, lozinci, căci era un băiat cinstit și curajos. Apoi s-a încadrat în mișcarea de voluntariat. După aceea prietenul său l-a atras în poliție, în brigada cu destinație specială, unde-și făcea serviciul. Romantic de felul său, se vede că l-a atras mai mult munca plină de risc la poliție și Academia de Poliție, unde a început să-și facă studiile.

Am reprodus acest dialog din schița „Zbor frânt”, pe care am publicat-o în „Literatura și Arta”, nr. 18, din 30 aprilie 1992. În această perioadă de timp am urmărit viața familiei Cașu în noile împrejurări, fără unicul lor fiu – unica lor dragoste și speranță într-un viitor împlinit. S-au consolat cu bilețele de dragoste găsite pe mormântul fiului de la iubita sa, cu o nouă monografie scrisă de Alexei Cașu în domeniul algebrei și dedicată băiatului lor, cu ideea de a constitui trei premii bănești în numele fiului și a le înmâna pe 6 iunie, de ziua lui Gheorghe, celor mai buni elevi de la Liceul „Ion Creangă”. Nu și-au uitat fiul niciodată, ani în șir au purtat doliu, picioarele i-au dus zilnic spre Cimitirul Central de pe str. Armenească.

Ne-am referit la acest episod tragic din viața familiei Cașu, căci dacă ar fi fost în viață astăzi fiul Gheorghe s-ar mândri extrem de mult cu tatăl său care-și marchează pe 20 august jubileul de 70 de ani. Personalitate devotată matematicii, el promovează în continuare frumusețea și importanța acestui domeniu prin lucrările publicate, dar și prin cursurile susținute în fața studenților.

Pentru rezultate valoroase obținute în cercetare și pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare profesorului Alexei Cașu i-a fost decernat Premiul „Academicianul Constantin Sibirschi” (2006), cel mai prestigios în țară în domeniul matematicii – recunoștință a comunității matematicienilor din Republica Moldova, dar și a celei internaționale, întrucât lucrările prezentate la concurs sunt recenzate și de specialiști străini. Autoritatea științifică și civică de neclintit a omului și algebristului Alexei Cașu merită tot respectul, aprecierea și considerațiunea noastră.

Tatiana Rotaru